KULTURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO

NOTAT

Rektor
Postboks 1072 Blindern
0316 Oslo

Historisk museum og Vikingskipshuset
Administrasjonen
Postboks 6762 St. Olavs plass
NO-0130 Oslo

Sentralbord: +47 22 85 19 00
www.khm.uio.no

Dato: 25.02.2008
Saksnr.: 06/6048
Sakseier.:
Saksbehandler:

PROSESS FAGLIG PRIORITERING – TILBAKEMELDING ETTER FASE 1 OG 2.2. FRA KULTURHISTORISK MUSEUM (KHM)

Vedlagt oversendes tilbakemeldingen fra KHM om faglig prioritering. Museet har ikke vært inne i fase 1 av dette arbeidet samtidig med fakultetene fordi vi ikke har egen utdanningsportefølje som skulle gjennomgås. I brev fra rektor av 19.09.2007 sies det at museene og sentrene skal involveres i arbeidet under fase 2, spesielt når det gjelder delprosess 2.2. (videre arbeid med og eventuelle justeringer av forskningsprioriteringene fra fase 1). KHM ser det derfor slik at vårt innspill representerer fase 1 og fase 2 (delprosess 2.2.). Det har vært avholdt tre møter på ulike nivåer med KHM om saken, men det er ikke gitt noen tilbakemeldinger fra UiO sentralt på utkast til KHMs prioriteringer.

KHM vil melde tilbake at *Prosess faglig prioritering* har fått fram et omfattende og positivt engasjement i våre fagmiljøer. Vi har sett arbeidet som et viktig supplement til vår tidligere vedtatte forskningsstrategiske plan. Museet er allerede engasjert i å operasjonalisere deler av de prioriterte tematiske satsingsområdene.

I tillegg til tilbakemeldingen, oversender vi en faktabeskrivelse av KHM (på engelsk), til bruk av den internasjonale evalueringsgruppen, som vedlegg. Vi legger også ved en oversikt over aktuelle forskningsprosjekter som inngår i tilbakemeldingen.

Med hilsen

Egil Mikkelsen
Museumsdirektør

Arve Monsen

Forskningsrådgiver

Vedlegg: Faktabeskrivelse KHM
Oversikt forskningsprosjekter

Museum of Cultural History
University of Oslo

FAGLIG PRIORITERING VED KULTURHISTORISK MUSEUM

1. INTRODUKSJON

I likhet med flere andre mindre enheter ved UiO har Kulturhistorisk museum (KHM) kommet inn i *Prosess faglig prioritering* på et sent tidspunkt. Dette har naturlig nok hatt konsekvenser for hvordan prosessen er gjennomført og hvordan museet har valgt å løse problemstillingen. Museet har imidlertid kunnet basere seg på tre forutgående interne prosesser, som har lagt et godt grunnlag for *Prosess faglig prioritering*, nemlig utarbeidelsen av:

- Forskningsstrategisk plan for KHM 2006-2011.
- Kompetanse- og rekrutteringsplan for KHM for 2006-2011.
- Høringsuttalelse til NOU 2006:8 *Kunnskap for fellesskapet. Universitetsmuseenes utfordringer*.

Plandokumentene har satt spesifikke, men likevel generelle mål for forskningen ved KHM, fastsatt virkemidler og deretter kompetanse- og stillingsbehov i årene framover. I *Prosess faglig prioritering* skal dette videreutvikles ved at tematiske satsinger innenfor forskningen skal nærmere konkretiseres og beskrives.

I Strategisk plan for UiO 2005 – 09 ble det vedtatt hvilke 3 kriterier som skal benyttes ved faglige prioriteringer innen forskning og utdanning:

- Kvalitet og komparative fortrinn
- Behov for kunnskap og kompetanse i samfunnet
- Fornyelse og samarbeidspotensial

I *Prosess faglig prioritering* skal disse anvendes strengt. Det skal identifiseres forskningsmessig sterke områder/miljøer. De faglige prioriteringene skal være fremtidsrettede og overordede, ikke på detaljnivå, og skal bidra til å identifisere vekstområder og gi retning til langsiktig faglig utvikling og høyere grad av konsentrasjon. Under prosessen tas stilling til konkrete fagområder for avvikling og nedbygging. Det er antydet at de faglige prioriteringene bør omfatte 40-60 % av enhetens forskningsvirksomhet.

I arbeidet har KHM lagt vekt på å følge kriteriene angitt i prosessbeskrivelsen, vektet ut fra museets spesielle forutsetninger og forpliktelser. I praksis har dette gitt seg utslag i at pågående arbeid med utvikling av faglig kvalitet i enda sterkere grad har blitt sett i forhold til:

- Museets komparative fortrinn som forvalter av landets største samlinger av arkeologisk og etnografisk materiale
- Det samfunnsmessige ansvaret som er knyttet til bevaring og bruk av dette materialet i fremtiden
- Forpliktelser i forhold til norsk og internasjonalt publikums forventinger til generell og spesiell kulturhistorisk kompetanse
- Forpliktelser i forhold til Kulturminneloven og statlig forvaltning
- Videreutvikling og styrking av fagmiljøer og forskningsfelt som allerede er definert som forskningsmessig prioritet ved KHM.

I *Kunnskap for fellesskapet* (NOU 2006:8) ble det uttrykt at universitetsmuseene må styrke forskningsledelsen og utvikle klare prioriteringer og planer ut fra kjerneområdene ved de ulike museenes virksomhet. Når det gjelder arkeologisk forskning, understrekes det i KHMs egen forskningsstrategiske plan at det skal tilstrebes å knytte forskningen til den regionalt forankrede arkeologiske virksomheten og museets samlinger. Gjennom å utarbeide faglige planer for virksomheten blir det lagt grunnlag for å spisse problemstillingene til de forvaltningsinitierte arkeologiske undersøkelsene og, sammen med de rene forskningsprosjektene, styrke forskningen ved institusjonen. For å nå dette målet skal det satses på flere definerte områder.

De største fagdisiplinene ved KHM er arkeologi, sosialantropologi og konservering; 1-2-person-fag er runologi, numismatikk og middelalder kunsthistorie. De små fagene er i stor grad marginalisert på nasjonal basis. Vitenskapelig ansatte innenfor alle disse disiplinene har samlings- og forvaltningsansvar for spesifikke deler av samlingene. Forvaltningen av samlingene forutsetter bevissthet omkring rekruttering, og oppdatering og fornyelse av den samlingsrelaterte forskningen styrkes kontinuerlig gjennom en aktiv mobilisering av stipendiater.

De fem arkeologiske museene i Norge administrerer, med hjemmel i Kulturminneloven, hvert sitt museumsdistrikt. KHM står for arkeologiske undersøkelser og samlingsoppbygging i de 10 Østlands- og Sørlandsfylkene. Museets virksomhet innen kulturminnevernet er rettet mot *kunnskapsproduksjon* basert på arkeologiske utgravninger og samlingsforvaltning. I tillegg driver museet omfattende fagarkeologisk rådgivning til øvrige instanser innenfor kulturminnevernsektoren. Det er derfor et konstant behov for faglig utvikling på flere felt.

De arkeologiske museene står for den mest omfattende produksjonen av grunnforskning og empirisk kunnskap innen disiplinen arkeologi. Kulturminneloven gir hjemmel til å belaste tiltakshaver for de utgifter som påløper til arkeologiske utgravninger av kulturminner som tillates slettet. Dermed er museet sikret midler til undersøkelser og innsamling av materiale gjennom utgravninger, men ikke til å drive videre forskning ut over felt- og rapporteringsfasen. Gjennom dette arbeidet fremkommer et variert og rikt kildemateriale som KHM i større grad ønsker å aktivisere i forskningen. Ved små etterinvesteringer i form av forskningsmidler kan forholdsvis store kunnskapsmengder frigis. Erfaringsmessig viser det seg at fraværet av slike etterinvesteringer i stor grad bidrar til begrenset bruk av grunnlagsdata. Det er dermed god samfunnsøkonomi å investere forskningsmidler i etterkant av vellykkede utgravningsprosjekter. En mer helhetlig modell for kunnskapsproduksjon som bevisst integrerer materialet fra den forvaltningsinitierte virksomheten i forskningssatsinger, står dermed sentralt på museets agenda.

Et av KHMs viktigste komparative fortrinn innen fagområdet arkeologi er kombinasjonen av omfattende utgravningsvirksomhet og store representative samlinger. Dette danner fundamentet for museets forskningsvirksomhet og gir gode muligheter for ny viten. KHM forvalter Norges største vitenskapelige samlinger av løse kulturminner. Oldsaksamlingen ved KHM utgjør for eksempel Norges rikeste samling av vikingtidsfunn. KHM rommer også omfattende samlinger fra andre perioder i forhistorien, antikken og middelalder. Museet forvalter videre en enestående samling av kirkekunst fra hele landet og et landsdekkende runearkiv. Myntkabinettet har en av verdens største og mest representative samlinger av betalingsmidler.

KHM's etnografiske samling er en av Europas eldre og den betydeligste samlingen av ikke-europeiske gjenstander i Norge. Dreining mot en stadig mer kulturelt sammensatt befolkning,

den kommunikasjonsteknologiske utvikling med tiltagende globalisering og en revitalisering av materielle kulturstudier innenfor sosialantropologien gir kunnskap knyttet til den etnografiske samlingen fornyet aktualitet. Med hensyn til sosialantropologisk forskning legger den eksisterende forskningsstrategiske planen vekten på å utnytte potensialet som ligger i etnografenes førstehånds feltarbeidserfaringer fra ikke-europeiske samfunn og bredt sammensatte regionale kompetanse ved å identifisere felles forskningstematikk for komparative studier. I arbeidet med faglige prioriteringer videreføres denne komparative ambisjonen. I tillegg styrkes ambisjonen om å utvikle forskningsmiljøets spesialkompetanse innefor studier av forholdet mellom materialitet og samfunn

KHM har landets største konserveringsenhet, med ansvar for bevaring og behandling av samlingene. Materialet er svært sammensatt: arkeologisk (stein, metall og ulike former for sammensatte og organiske materialer), etnografika (tekstiler, lær, tre, metall m.m.) og bemalt tre og lerret. Særlig store utfordringer er knyttet til bevaringen av det alunkonserverte materialet fra Osebergfunnet, et materiale som er konservert med teknikker som i ettertidens lys i seg selv ser ut til å bidra til materialets degradering. Samlingenes sammensetting stiller derfor store krav til bred kompetanse og til forskning og metodeutvikling for å sikre eksisterende og fremtidig materiale en tilfredsstillende behandling.

Kulturhistorisk museum har ikke egne studenter eller utdanningsprogrammer, men bidrar til bredden i universitetets studietilbud ved å gi kurs innenfor temaer der forskningens museale forankring produserer særskilt kompetanse. I tillegg har museet store oppgaver knyttet til offentlig forvaltning og til kunnskapsformidling overfor skoleverk og publikum generelt. Premisset for alle disse virksomhetene er at de skal være *forskningsbaserte.* Dette legger føringer for hvordan forskningen organiseres, hvilke vitenskapelige stillinger som kreves og hvordan forskningsresultater formidles. Det er dermed en nær sammenheng mellom forskning, forvaltningsinitierte oppgaver, samfunnskontakt og formidling ved museet. Det er en overordnet målsetning for KHM å fortsatt integrere disse virksomhetsområdene i en forskningsbasert dynamisk helhet.

Det skal presiseres at det ikke er foretatt prioriteringer innbyrdes mellom de satsingsområder og prosjekter som omtales i det følgende.

2. PORTEFØLJEANALYSE (utdanningstilbud)

KHM har ikke egne studieprogram eller egne studenter, men museets personale er sentral i undervisningen ved flere enheter ved universitetet, og bidrar med undervisningskompetanse knyttet til kulturminnevern, feltarkeologi og samlingsforståelse, som museet er alene om ved Universitetet i Oslo.

Museet er også en viktig arbeidsgiver for arkeologer, konservatorer og antropologer, og har derfor helt konkrete behov i forhold til det utdanningstilbudet som blir gitt ved andre enheter. Dette gjelder spesielt for Fornminneseksjonen, som er landsdelens største avtaker av nyutdannede arkeologer. Her er det et stort behov for arkeologer med feltarkeologisk kompetanse. Museet er ledende i landet med hensyn til utvikling av feltmetoder, og spiller en helt sentral rolle i arbeidet for å sikre at nyutdannede arkeologer har best mulig utdanning på

dette feltet. Likeledes tilbyr KHM avansert kurs i museumsvesenet på masternivå, som kompetanse for samlingsforvaltning og kulturminnevern.

For å sikre at museets behov for kompetente feltarkeologer blir ivaretatt, er det opprettet et formalisert samarbeid med Avdeling for arkeologi ved Institutt for arkeologi, konservering og historie. På sikt er det ønskelig med en tilsvarende formalisering av undervisningssamarbeidet med konservering og Sosialantropologisk institutt. KHM ønsker å videreutvikle museets bidrag til undervisningstilbudet innenfor materielle kulturstudier, for dermed å styrke bredden i de sosialantropologiske studiene ved UiO.

3. MUSEETS FORSKNINGSPRIORITERINGER

Norge og Europa i jernalder, vikingtid og middelalder

– kulturell endring, sosiale hierarkier, makt og identitet

I. KOMPARATIVE FORTRINN – SAMFUNNETS MATERIELLE HUKOMMELSE

KHM forvalter Norges største vitenskapelige samlinger av løse kulturminner, bygd opp av en rekke av landets ledende kulturhistorikere gjennom tidene. Kulturgeografisk sett skyldes samlingenes rikdom dels at Østlandet rommer Norges rikeste jordbruksbygder og store, varierte utmarksområder med naturlige ferdselsveier, dels at området utgjør det geografiske skjæringspunktet mellom det øvrige Norge, Sverige og Danmark og dermed var regionens port mot kontinentet. Mangfoldet skyldes også at universitetssamlingene i Oslo var det sentrale forvaltningsorgan for norsk arkeologi fra 1811 og frem til etableringen av Fornminneloven i 1905.

Det geografiske tyngdepunktet i KHMs forskning er særlig knyttet til Øst-Norge, med komparative studier relatert til Skandinavia og Europa forøvrig. Ved å studere kontakter og impulser nedfelt i regionen vil det være mulig å belyse sosiale og kulturelle endringsprosesser gjennom et langt tidsrom, å foreta komparative studier og studier av likeartede prosesser i andre regioner samtidig som en kan ivareta et hovedfokus på Øst-Norge.

Samfunnsbehov

KHMs rolle er å skape større forståelse for den materielle kulturens samfunnsrolle, ikke bare i et geografisk, men også i et langt historisk perspektiv. I et stadig mer flerkulturelt samfunn er bevissthet rundt kulturell endring og mangfoldighet viktig både for den enkelte og for samfunnet som helhet. Samtidig er materiell kultur en svært viktig del av både norsk og europeisk hverdag. Vi bør derfor søke kunnskap om hvordan gjenstander fungerer som aktører i forhandling og reforhandling av sosiale strukturer, og hvordan dette endres over tid.

Som forvalter av verdens største samling av vikingtidsfunn er KHM med på å sette dagsorden for den internasjonale oppfattelsen av denne perioden av norsk forhistorie. Vikingtiden har også spilt en viktig rolle for norsk identitetsdannelse. Det er et stort behov for ny forskning som kan perspektivere kulturell endring i vikingtiden, og dermed gi et nytt grunnlag for kritisk refleksjon rundt identitetsdannelse, i lys av moderne europeiske integreringsprosesser.

Norges er nå i mange sammenhenger i utkanten av virkeområdene for europeiske politiske og kulturelle strømninger. Slik har det også vært i deler av forhistorisk og tidlig historisk tid. Vårt ståsted i utkanten er et viktig utgangspunkt for å skape bredere kunnskap om kulturelle møter fra et periferiperspektiv.

Kvalitet

KHMs særlige styrke ligger i at vi ivaretar hele prosessen fra innsamling og forvaltning av det arkeologiske kildematerialet, via forskning og undervisning på universitetsnivå til formidling av forskningsresultater for et bredt publikum.

Forskning på fortidig materiell kultur innebærer å forholde seg til et særegent kildegrunnlag. Utforskningen av gjenstandene utvikles kontinuerlig i dialog med forskere fra andre land. KHM har et nasjonalt og internasjonalt virkeområde, og er involvert i flere forskningsnettverk.

Forskningsresultater formidles direkte til publikum gjennom utstillinger. Museets infrastruktur gir KHM særlige fortrinn i form av bred kompetanse og tilgang til dokumentasjon, laborativ virksomhet og et av landets mest representative arkeologiske, kunsthistoriske, numismatiske og runologiske bibliotek. Museets fagkompetanse innenfor disse områder bidrar i fellesskap til ny forståelse og tolkning av fortidig kulturell endring og sosial struktur. Forskningskompetansen innenfor dette temaet er særlig rettet mot problemstillinger knyttet til jernalder, antikken, vikingtid og middelalder, i norsk og europeisk perspektiv.

Kunnskapsmessig fornyelsespotensial
Samlingsbasert forskning kjennetegnes ved at de arkeologiske funnene inntar en fremtredende plass som forskningsobjekt. De arkeologiske samlingene ved KHM har et stort potensial som kildemateriale for utviklingen av ny kunnskap av høy kvalitet og interesse for samfunnet. Gjennom å snu museets gjenstandsforskning i en mer kontekstuell, komparativ retning, samtidig med en økt satsning på utvikling og bruk av naturvitenskaplige analysemetoder, er det mulig å oppnå ny innsikt om kulturell endring i et langtidsperspektiv. Flerfaglig kompetanse gjør oss i stand til dette og til å utvikle ny teori og metode på tvers av faggrenser.

II. PRIORITERTE FORSKNINGSTEMA

KHM ønsker å prioritere faglige satsningsområder for særlig å styrke vikingtidsforskningen ved museet med linjer bakover og fremover i tid. Et viktig ledd i dette arbeidet er å etablere gode forskergrupper internt ved KHM og UiO, for å høyne og utvikle egen kompetanse gjennom relevante prosjekter med nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere. KHM ønsker å løfte samfunnsrelevante tema med regional forankring til Norge og Østlandet opp på et internasjonalt komparativt nivå. Vi har skilt ut to hovedområder som prioriterte satsninger i et Norge-Europa perspektiv: *Identitet og sosial stratifisering*, og *Materielle vitnesbyrd om kontakt sett fra periferien.*

Norge og Europa - identitet og sosial stratifisering

Både materielle ting og tilhørighet har stor betydning for den enkelte og for fellesskapet. Sammenhengene mellom dem bør derfor være et viktig studieobjekt for humanistisk

forskning. Identitet ses her som en subjektiv konstruksjon som er situasjonsbestemt, dynamisk og forhandlingsbar. Fra et historisk og arkeologisk ståsted spiller materiell kultur en aktiv rolle når identiteter skapes og opprettholdes.

Undersøkelser av hvordan materiell kultur har fungert som en aktiv komponent i sosiale stratifiseringsprosesser vil være en viktig del av KHMs forskningsstrategi. Ved å fokusere på sosiale forskjeller vil vi kunne søke en bedre forståelse av sammenhenger mellom sosial tilhørighet og materielle uttrykk. KHMs samlinger vil danne basis for videre forskning innenfor dette feltet.

Eksempler på prosjekter:

Estetiske tradisjonsbærere og kollektiv identitet fokuserer på hvordan personlig utstyr har hatt og har funksjoner knyttet til signalisering av kollektive identiteter som kjønn, sosial status og regional tilhørighet i østnorske regioner. Her vil en undersøke både sammenhenger mellom kollektiv identitet og personlig utstyr bevart fra forhistorisk tid, og hvordan disse gjenstandene er blitt brukt som argumentasjon i regional og nasjonal identitetsbygging i vår nære fortid. Innenfor dette feltet har KHM bred kompetanse, som springer ut av flere prosjekter som enten er nylig avsluttet eller er i avslutningsfasen. Prosjektet er forankret i et internasjonalt prosjektråd, og knyttet til det danske EU-prosjektet *DressID*. IKOS ved UIO er også involvert i prosjektet.

Hus og hjem i middelalderen Menneskets forhold til sine fysiske omgivelser henger i høy grad sammen med identitet og sosial organisering. Prosjektet vil fokusere på middelaldermenneskets forhold til bolig, mat, drikke, hygiene, redskaper og transportmuligheter. Det er en målsetting å skape en kulturhistorisk vinkling som bidrag til en mer meta-arkeologisk diskusjon omkring forholdet ting – mennesker. Prosjektet er forankret i eksisterende høy kompetanse på KHM, og er knyttet opp mot forskere på Island som arbeider med byggeskikkproblematikk, samt SILA – The Greenland Research Centre ved Nasjonalmuseet i København.

Boplass, senterdannelser og organisering av landskapet Jernalderens gårdshistorie på Østlandet har i hovedsak vært studert ved hjelp av gravmaterialet, fordi boplassmaterialet har vært mangelfullt og fraværende. Forvaltningsinitierte undersøkelser fra 1990-tallet og utover har gitt et stort arkeologisk og naturvitenskapelig materiale. Dette er gode utgangspunkt for å studere gård, økonomi og landskap i et langtidsperspektiv. Synkrone studier av dette materialet er godt egnet til å belyse organisering av hus, gårdsstruktur, lokaliseringsfaktorer og ressursbruk. Disse spørsmålene er for en stor del uavklarte for Østlandet. Diakrone, komparative studier er gode utgangspunkt for å utforske sosiale og kulturelle prosesser, politisk makt og senterdannelse. Studier av jernaldergården innenfor disse feltene vil supplere og balansere eksisterende kunnskap, og etablere en bredere og mer differensiert basis for forståelsen av jernalderen.

Globalisering av materiell kultur: penger og mynt i preindustrielle samfunn På bakgrunn av flere pågående forskningsprosjekter initieres en komparativ studie som sammenlikner innføringen av standardiserte verdienheter, penger og mynt på forskjellige steder til ulike tider. En målsetting i denne sammenheng er å fokusere på pengenes innflytelse på landskap, mentalitet og identiteter. Invensjonen og utbredelsen av penger igangsatte kulturelle endringsprosesser som har formet mye av vår europeiske identitet. Å kartlegge kulturelle endringer geografisk i et langtidsperspektiv er et avgjørende premiss. Kulturelle endringsprosesser knyttet til pengevesenets fremvekst er i høy grad knyttet til sosial stratifisering.

Religiøs kompleksitet og sosial identitet Studier av religiøse samlingsplasser slik som gravfelt, offersteder og kultbygninger, og detaljstudier av gravfunn vil gi ny kunnskap om identitet, sosial stratifisering og religiøs praksis. Gjennom fagets historie har gravfunnene vært en sentral kilde til forståelse av fortidige samfunn. I de senere årene har KHM hatt en tilvekst av godt dokumenterte graver med et stort forskningspotensial. DNA- og strontiumanalyser kan gjøre det mulig å undersøke egenskaper som familierelasjoner og proveniens for mennesker, dyr og gjenstander. Analyser av gravenes plassering i landskapet gir andre perspektiver omkring makt, sosial identitet og religion. Kildematerialet hentes fra Østlandet gjennom flere tidsperioder, og rike vikingtidsgraver slik som Oseberg står sentralt. Tradisjonelle arkeologiske analyser av gravgods med vekt på proveniens vil kombineres med DNA- og strontiumanalyser i prosjektet *Nobility and mobility*, som vil kunne belyse allianser på tvers av regioner i Nord-Europa.

Norge og Europa - materielle vitnesbyrd om kontakt sett fra periferien

Sentrumteori har lenge hatt en fremtredende plass i arkeologisk forskning. Likevel har denne tankegangen i senere tid fremkalt reaksjoner, for eksempel i form av såkalt ’third space’ teori, som fokuserer på de aktører, som ikke er del av sentrum. Samfunnsutviklingen i Sør-Norge har siden steinalderen vært preget av områdets plassering i utkanten av virkeområdene for de store europeiske kulturelle og politiske strømningene. KHM’s samlinger speiler derfor et periferiperspektiv på kulturhistorien. Dette er spesielt tydelig i tiden fra sen romersk jernalder (200-tallet), da kontaktene mellom Romerriket i sør og Norge intensiveres kraftig, og frem til konstitueringen av et selvstendig norsk kongerike etter kristent europeisk forbilde i tiden frem til 1200. Prosessen var toveis. Dette avspeiles spesielt i vikingtidens handels- og ekspansjonsbestrebelser.

KHM vil styrke utforskningen av sentrale fenomener i interaksjonen mellom Øst-Norge og omverdenen ved å fokusere på materielle vitnesbyrd om kontakt. Innenfor den gjenstandsorienterte forskningen vil det bli lagt vekt på undersøkelser av gjenstandenes proveniens og biografi. Det vil være et mål å utvikle ny teori som kan belyse periferiperspektivets betydning for samfunnsutviklingen.

Eksempler på prosjekter:

Viken connected har som mål å kartlegge endringer i Sør-Norges kontakter til omverdenen over tid ved hjelp av statistisk nettverksanalyse, og realiseres gjennom et tverrseksjonelt samarbeid mellom flere av de øvrige nevnte forskningsprosjekter. Naturvitenskapelige analyser med henblikk på å kartlegge gjenstanders proveniens vil bli trukket inn i forsterket grad, herunder blant annet DNA-analyse, kjemiske analyser og dendrokronologi. Et viktig tiltak vil også være å skape grunnlag for, og gjennomføre, proveniensbestemmelse av jern gjennom sporstoffanalyser. Dette kan skje på regionalt plan ved analyser av slagg fra jernvinneplasser i Sør-Norge, i samspill med jernvinneundersøkelsene i satsningsområdet ”Utmark – Ressursutnyttelse og territoriell kontroll”, men vil også kreve en nasjonal så vel som en internasjonal dimensjon. *Viken connected* samarbeider med det tilsvarende nettverksprosjektet *Close Ties and Long Range Relations* ved Aarhus Universitet.

Prosjekt Nytt Osebergskip er det første av en rekke prosjekter som tar sikte på å etterprøve og eventuelt revidere den gjeldende oppfattning av vikingskipene Oseberg, Tune og Gokstads konstruksjon og form. Den arkeologiske skipsforskning har gjort store fremskritt i de mange årtiene som har gått siden disse skipene ble rekonstruert, og det trengs en ny, grundig analyse

og publikasjon av dem. Prosjektet vil nyttiggjøre seg av den store mengde viten og dokumentasjon som er og blir innsamlet om Oseberg, blant annet gjennom en total skanning av skipet, i forbindelse med undersøkelsene forut for en eventuell flyttning av Vikingskipssamlingen. Prosjektet er pågående og utføres i samarbeide med Stiftelsen Nytt Osebergskip i Tønsberg og Vikingeskibsmuseet i Roskilde, Danmark.

Mellom Roma og Ultima Thule er et prosjekt som er under forberedelse for å kritisk vurdere den rådende tankegangen om kontakter og transportveier mellom Romerriket og Norge ved å anlegge et klassisk arkeologisk perspektiv. Ny, samlet forskning på importerte, romerske gjenstander funnet i Sør-Norge kan komme til å vise at kontakten med Europa og Roma var tettere enn tidligere antatt i jernalder. Nettverksundersøkelser av områdene i Norge med romersk import og i Aquileiaområdet i Nord-Italia vil gi to innfallsvinkler til forholdet mellom Nord- og Sør-Europa i en periode med store kulturelle endringer over hele kontinentet, og vil kunne vise mer direkte kommunikasjon på tvers av dette. Undersøkelsene kan tilknyttes et allerede eksisterende solid internasjonalt forskningsnettverk i Aquileia.

Norsk tradisjon – Europeisk import. Enkelte regioner i Norge utpeker seg som spesielle mottakere av importert kirkekunst på 11- og 1200-tallet, bl.a. døpefonter, akvamaniler og Limoges-emaljer. Drøfting av tradisjon og innovasjon, internasjonale kontakter og sosiale markeringer vil gi økt forståelse av periodens materielle kultur. Undersøkelser av gjenstandenes økonomiske og kirkepolitiske kontekst vil fremme ny og bred tolking av kirkekunsten som kommuniserende medspiller i samfunnet. Prosjektets overordnende kulturhistoriske perspektiv forutsetter både tverrfaglig og internasjonal tilnærming til materialet, og er blant annet knyttet til det franske prosjektet Le Corpus des Émaux Méridionaux.

Teknologisk kartlegging av polykrom treskulptur fra perioden 1100-1350 i Norge.
KHMs samling av polykrom skulptur fra perioden er av særdeles høy kvalitet og har stor internasjonal interesse. Gjenstandene står sentralt som kildemateriale da lite skriftelig dokumentasjon er bevart fra perioden. Systematisk innsamling av data ved bruk av moderne undersøkelses- og analysemetoder danner grunnlag for ny innsikt om materialer og teknikker. Resultatene vil bidra til økt forståelse av polykromiens betydning for opplevelsen av tredimensjonal form, og er avgjørende for forståelsen av opprinnelig utseende og funksjon. Tidligere dateringer vil revideres. Gjenstandenes stilkritiske plassering og materialets relasjon til Nord-Europa vil bli belyst.

Utmark - Ressursutnyttelse og territoriell kontroll

I. KOMPARATIVE FORTRINN

Samfunnsbehov
De senere årene har vi sett et stadig økende press på kulturlandskap og økosystemer i tradisjonelle utmarksområder. Spesielt har byggingen av hyttebyer og skianlegg i sonen rundt tregrensa gitt et veldig press på kulturminnene i miljøer som både fysisk og visuelt er svært sårbare. Vassdragsreguleringer har gjennom de siste 50 årene også medført store arkeologiske undersøkelser i fjellområdene. Konsesjonene for en rekke vassdrag skal nå reforhandles, og i den forbindelse avsettes det store midler til undersøkelser og sikring av kulturminner i reguleringssoner over hele landet. Til sammen blir det altså fra samfunnets side investert store summer i å frembringe et unikt og spennende materiale som i langt større grad kan aktiviseres

i ulike forskningsprosjekter. Innenfor dette satsingsområdet ønsker KHM å sette de mange forvaltningsinitierte undersøkelsene inn i en større overordnet plan sammen med de rene forskningsprosjektene. Gjennom formidling av forskningsresultatene ønsker museet å øke forståelsen av kulturelle og økonomiske prosesser i det vi i dag kaller utmarka, samt å oppnå en større forståelse for sårbarheten i kulturlandskapet. Denne forskningen kan også bidra til regional verdiskapning i form av for eksempel kulturturisme.

Kvalitet
Et av KHMs store fortrinn er tilgangen til et unikt arkeologisk kildemateriale. Området har stor topografisk og geologisk variasjon og er rikt på utmarksressurser. Denne variasjonen har gjort at vi har et bredt spekter av kulturminner som kan gi verdifull informasjon med aktualitet langt utover regionen. For eksempel anser KHM at fangstanleggene i Rondane/Dovrefjell utgjør så viktige og unike kulturmiljøer at KHM har engasjert seg som faginstans for å få inn disse på UNESCOs verdensarvliste. Det er nettopp i forskningen omkring disse og andre utmarksressurser at KHM ønsker å videreføre ett av sine hovedsatsingsområder.

De siste 30 årene har det vært en rekke store utbygginger i utmarksområder som har medført viktige fremskritt i den arkeologiske forskningen. Dette gjelder særlig i forbindelse med oppdemming av vassdrag på 1970- og 80-tallet og anleggelse av store militære øvingsområder i de senere år. Gjennom disse prosjektene har forskere ved institusjonen oppnådd stor kompetanse og bidradd til at KHM holder et høyt nivå på utmarksforskningen. Bruken av faglige styringsgrupper med eksterne medlemmer har også gjort at kontaktflatene mot andre forskningsmiljøer hele tiden blir vedlikeholdt og fornyet. Dette satsingsområdet vil være en mer strukturert og målrettet måte å bygge opp og videreføre kompetanse, og danner dermed et grunnlag for fremtidig kvalitetsheving. I de kommende vassdragsundersøkelsene vil både jernvinne, fangst og setring bli sentrale, i tillegg til problemstillinger knyttet til samisk tilstedeværelse i høyfjellet.

Innenfor flere av satsingsområdene til KHM blir det utviklet faglige program. Arbeidet med programmet for lavteknologisk jernfremstilling (jernvinna) er nå nærmest ferdigstilt og skal publiseres i nær fremtid. Dette dokumentet oppsummerer faglig status og kartlegger videre forskningsbehov, og vil således legge premissene for videre satsingsområder i jernvinneforskningen. Museet satser tungt på jernvinne som tema, og i tillegg til faglig program blir det publisert artikler og antologier. De større prosjektene har egne styringsgrupper som kvalitetssikrer arbeidet, og for de mindre undersøkelsene vil føringene i det faglige programmet legge premissene, samtidig som ansvarshavende for jernvinneforskningen står for faglig oppfølging og evaluering. Det er også igangsatt arbeid med et program om fangst i forhistorien som vil følge den samme modellen.

Fornyelse/samarbeidspotensial
Både store og små forvaltningsfinansierte prosjekter har frembrakt materiale som kan aktiviseres gjennom forskningsbevilgninger som ligger på en brøkdel av den innsatsen som allerede er lagt inn. Her ligger det et stort potensial for å intensivere samarbeidet med arkeologisk seksjon ved IAKH, UiO gjennom at etablerte forskere, doktorander og masterstudenter kan benytte kildemateriale ved museet og inngå i felles faglige nettverk. Det kan åpnes for tverrfakultært samarbeid i flere av de følgende prosjektene.

Flere av prosjektene som inngår i dette satsningsområdet har allerede innledet samarbeid med forskningsmiljøer innen andre fagfelt, som botanikk, kvartærgeologi og zoologi. Dette er

samarbeid som KHM ønsker å utvide i årene som kommer. Mye av materialet fra middelalderen viser resultater som ikke reflekteres i skriftlige kilder fra perioden, noe som åpner for økt samarbeid også mot middelalderhistorikere.

II. PRIORITERTE FORSKNINGSTEMA

Den overordnede tittelen på hele dette satsningsområdet er *Utmark – Ressursutnyttelse og territoriell kontroll*. Både jernfremstilling, setring og villreinfangst har til dels foregått i de samme områdene, og kan således ha vært konkurrenter i landskapet i visse perioder. De ulike delene må ses i sammenheng for å oppnå best mulig forståelse av samfunnsutviklingen. Jernfremstillingen kan ikke ses løsrevet fra den økonomiske kraften som byoppkomsten representerte. I Gråfjellområdet i Åmot kommune i Østerdalen var volumet av jernproduksjonen ved de undersøkte anleggene på nær 420 tonn i løpet av 200 år i tidlig- og høymiddelalder. Også villreinfangsten fikk en voldsom oppblomstring da handelen i byene økte. Undersøkelser på Hardangervidda har for eksempel vist at det i løpet av 1200-tallets siste del kan ha vært fanget så mye som 10000 dyr i hvert enkelt anlegg, og det fins mange slike. Også utviklingen av samisk tamreindrift må ses i sammenheng med denne storskala villreinfangsten. Prosjektene vil kunne fungere hver for seg, men å bringe de ulike forskerne og prosjektene tettere sammen under en overordnet paraply vil gi synergieffekter i alle ledd. Både når det gjelder å oppnå en bedre forståelse av landskapsbruken, og ikke minst i forhold til en felles publiseringsstrategi i både nasjonale og internasjonale fora.

De arkeologiske undersøkelsene har frembrakt materiale fra allmenninger og utmarksområder som ikke reflekteres i de skriftlige kildene fra middelalderen. Gjennom ulike delprosjekter ønsker KHM å utfordre gjengse oppfatninger og vise hvor sentrale de økonomiske verdiene i utmark og allmenning har vært, for den enkelte gård og helt opp til de øverste nivåene i samfunnet. Jernfremstilling, setring og fangst har vært de viktigste aktivitetene i utmarka fra et økonomisk perspektiv.

Klimaendringer og kulturminner

Den globale oppvarmingen medfører nedsmelting av breer og fonner i høyfjellet. De senere årene har det fremkommet et svært interessant og velbevart biologisk og arkeologisk materiale som vil gi ny kunnskap om både forhistorisk klima og villreinfangst. Materialet består av blant annet en sko fra bronsealderen og hele piler fra jernalderen med spiss, skaft og styrefjær. Ytterligere nedsmelting kan frembringe nye oppsiktsvekkende funn og gi verdifull kunnskap. Målet er at dette materialet, ved siden av å belyse fangsten i forhistorien, skal bidra til å gi bedre klimaprognoser og til hjelp i fremtidige forvaltningsstrategier for villreinen i en tid med klima i endring. Det er innledet samarbeid med forskningsmiljøer på både klima og villrein.

Seterbruk og marginalgårder

Problemstillinger knyttet til sesongmessig eller fast bosetting i seterområdene har vært blant de mest sentrale i norsk arkeologi, men har i de senere årene ikke vært prioritert i Østlandsområdet. Gråfjellprosjektet har gjennom tverrvitenskapelig samarbeid med botanikere frembrakt et viktig materiale som kan belyse denne problematikken ytterligere, blant annet med viktige funn som kan tyde på en ekspansjonsfase i senmiddelalderen, og ikke en brakklegging etter svartedauden, som vanligvis antatt. Denne fasen faller også sammen med omleggingen i reindriften, og undersøkelser i fjellområdene kan bidra med viktig materiale til diskusjonen omkring økt konflikt mellom nomadisk tamreindrift og seterbruket.

Jernvinna
Jernvinneforskningen har hatt stor aktivitet de senere årene. Det arbeides med å formulere en ny forskningsstrategi for feltet, med temaer som jernvinnas oppstart, teknologiske regioner, betydning for middelalderens økonomi, jernutvinnerens sosiale posisjon, lokaliseringsfaktorer og årsakene til jernvinnas slutt i middelalderen. Det vil legges vekt på å skille ut og forklare de betydelige variasjonene mellom ulike regioner, både i teknologi, tid og rom. Med bakgrunn i det store materialet fra Gråfjellprosjektet vil det bli arbeidet videre mot et prosjekt som studerer utmarka og allmenningens betydning, her med jernvinna som en premissfaktor for utviklingen av middelaldersamfunnet.

Fangst og fangstfolk
Det store antallet fangstanlegg for elg og rein som er registrert de senere årene er i alt for liten grad arkeologisk undersøkt. Med forfjellsregionen som pressområde vil det bli ytterligere fokus på områder med gammel villreinfangst, og det vil bli mulighet til å komplettere bildet av dateringer og konstruksjonsmåter. Den intensive fangsten av storvilt i enkelte perioder har også medført økt kontakt mellom grupper med ulik etnisk bakgrunn, og det vil derfor også fokuseres på hvilke effekter dette kan ha avstedkommet. Flere studier de senere årene har vist at samisk bosettingsområde strakk seg lenger sør i forhistorisk tid enn i dag, og det vil bli fortsatt fokus på sørsamisk kultur. Innenfor KHMs forvaltningsdistrikt finnes det materiale med potensial til å belyse problemstillinger knyttet til etnisk hybridisering i samenes sørlige bosettingsområder.

Steinalderen i støpeskjeen – historiske prosesser i historieløse samfunn

Kulturhistorisk museum har som mål å integrere sin forvaltningsvirksomhet i et helhetlig rammeverk for forskning og kunnskapsproduksjon. Satsningen på forskning innen steinalder har eksplisitt forsøkt å bruke den omfattende utgravningsvirksomheten fra lovpålagte undersøkelser som grunnlagsmateriale for og drivkraft i forskningsprosjekter som igjen danner rammeverket for ny forvaltningsinitiert virksomhet. På denne måten ønsker man å skape en helhetlig modell for forskning, forvaltning og rekruttering innen dette fagområdet.

I. KOMPARATIVE FORTRINN

Utvikling av kunnskap om steinalderen representerer særlige utfordringer for arkeologien. For det første utgjør perioden mesteparten av menneskets historie i Norge. Kildematerialet oppviser derfor omfattende sosial og kulturell variasjon som står i kontrast til senere perioder av landets historie. For det andre bidrar materialets høye alder og ofte dårlige bevaringsgrad til særlige metodiske og teoretiske utfordringer. Dette gjelder både mulighetene for å undersøke nye typer minner fra steinalder og nye typer undersøkelser av kjente fornminnetyper. For det tredje utgjør kulturminner fra steinalder et av de viktigste kunnskapsfeltene for KHM på en direkte samfunnsrelatert måte, ved at svært mange lovpålagte utgravninger omfatter denne typen objekter, og ved at de er særlig ressurskrevende å undersøke. Det er derfor stort behov for at museet satser på å vedlikeholde og utvikle kunnskapsproduksjonen innen steinalderarkeologi.

Samfunnsbehov

Kulturminnevernets behov for kunnskapsutvikling innen steinalderarkeologi er antatt å være økende. Omfattende steinalderundersøkelser er et forholdsvis nytt fenomen i Sør- og Øst-Norge og økt kunnskap om og interesse for perioden har bidratt til at flere kulturminner av denne typen oppdages ved samfunnsutbygging slik som for eksempel vei- og jernbaneutbygging og kraftproduksjon. Det er derfor grunn til å hevde at forskningsfeltet har stort utviklingspotensial og at det finnes etterspørsel etter slik utvikling.

Kvalitet
Som universitetsmuseum har KHM en spesiell posisjon. Museet forvalter nesten alt arkeologisk materiale som er blitt funnet de siste 200 årene i de ti Østlands- og Sørlandsfylkene. Dette omfatter spesielle og unike funn, men av kanskje større betydning, massemateriale fra mange forskjellige topografiske og økologiske miljøer fra en lang tidsperiode. Samlingene gir dermed grunnlag for statistiske undersøkelser som er av stor betydning for å forstå samfunnsutviklingen i steinalderen. Kombinasjonen av målrettede utgravningsprosjekter og omfattende samlinger fra steinalder legger grunn for kunnskapsutvikling basert på museets egen kjernevirksomhet.

Forutsetningen for å realisere dette potensialet er forsøkt ivaretatt på følgende måte: Kulturhistorisk museum (KHM) har løftet fram steinalderarkeologi i Østlandsregionen som satsningsområde i museets strategiske plan. Museet har derfor lagt vekt på å utvikle en modell som skal sikre høy kvalitet på forskningen. Modellen tar sikte på å integrere de lovpålagte arkeologiske undersøkelsene i en større kunnskaps- og rekrutteringsmodell. På eget initiativ og på oppfordring fra Riksantikvaren, er det utviklet et faglig program for steinalderundersøkelsene ved museet. Tilsvarende program er under utarbeidelse for utmarksundersøkelsene og for gårdsutvikling og agrarbosetning. Programmet oppsummerer forskningshistorien, gir kunnskapsstatus og skiller ut satsningsområder for framtidig virksomhet innen steinalderundersøkelser ved museet. På bakgrunn av programmets satsningsområder modelleres framtidige lovpålagte arkeologiske undersøkelser. Utgravningene er dermed spisset mot konkrete forskningsoppgaver og problemstillinger. Styringsgrupper kvalitetssikrer både undersøkelsene og publiseringen av grunnlagsdata i vitenskapelige rapporter. I forlengelsen av utgravningene arbeider museet for å etablere forskningsprosjekter som skal bearbeide utgravningsresultatene og sette dem i en større sammenheng. De kan være utformet som samarbeidsprosjekter med andre institusjoner, både ved UiO og eksternt. Resultatene fra forskningsprosjektene danner grunnlag for å revidere og videreutvikle faglig program, som i ny skikkelse danner utgangspunkt for nye undersøkelser. Mindre utgravningsprosjekter knyttes opp til de større forsknings- og utgravningsprosjektene gjennom satsningsområdene i faglig program og ved opprettelsen av forskergrupper ved museet, innenfor museets satsningsområder.

For tiden driver KHM ett slikt stort forskningsprosjekt, kalt *Struktur og Historie*. Dette drives i samarbeid med IAKH og fungerer som den sentrale arenaen for steinalderforskning ved UiO. Prosjektet vil løpe fram til 2010. Arbeidet så langt har tatt sikte på å *bygge opp* forskningsmiljøer og -prosjekter, fordi forskningsfeltet var fragmentert og ikke i stand til å imøtekomme forventningene fra forskning, undervisning og forvaltning på en tilfredsstillende måte. Oppbyggingsprosessen ble initiert i 2001 med UKMs (dagens KHM) strategiske plan for perioden 2001-2011. I 2004 investerte KHM ett årsverk i forskningssatsning og prosjektoppbygging og fra 2005 fullfinansierer museet en postdoktorstilling, mens UiO og Forskningsrådet finansierer tre doktorgradsstipendier fra 2007 til 2010. Målet fram til 2010 er å legge grunnlag for en mer omfattende internasjonal satsning ved a) å gjøre sentrale deler av østnorsk steinalderforskning og materiale internasjonalt kjent og b) utvikle bred

forskerkompetanse på master- og førstestillingsnivå. På denne plattformen er det planlagt å satse på mer internasjonalt forpliktende samarbeid fra 2011. Etter KHMs oppfatning er det viktig å etablere et slikt institusjonelt grunnlag for internasjonalt samarbeid etappevis med langsiktige målsetninger, for å sikre kvalitet og stabilitet på utviklingen.

Den store framtidige utfordringen for museets steinalderforskning er å opprettholde et klart faglig og forskningsrelatert fokus på den forvaltningsinitierte virksomheten. "Struktur og historie"-konseptet bør i framtiden kalibreres opp mot mer forpliktende internasjonalt samarbeid.

Fornyelse/samarbeidspotensial
Steinalderarkeologi ved UiO har hatt stort behov for rekruttering. Med henvisning til de samfunnsoppgavene som museet skal håndtere i kulturminneforvaltningen, er det av avgjørende betydning at det skjer forskning på alle nivåer innen steinalderarkeologien, forankret i regionens datamateriale. Med Struktur og Historie-prosjektet vil rekrutteringssituasjonen være bedre, da man kan forvente fire forskere med minimum førstestillingskompetanse, ved prosjektavslutning i 2010 (seks totalt ved museet). Dette vil danne grunnlag for videre forskning på internasjonalt nivå i etterkant av dette forskningsprosjektet. Man vil da bedre være i stand til å formulere mer ambisiøse internasjonale forskningsstrategier basert på kompetanse i eget forskningsmiljø.

Arkeologi er en empirisk vitenskap og potensialet for vitenskapelig samarbeid på overregionalt og internasjonalt nivå ligger for en stor del i muligheten for å formidle den lokale kulturhistorien på en interessant og allmenngjort måte. En merkbar trend i internasjonal arkeologi har vært økende interesse for kulturhistorisk forskning. Museets arkeologiske forskningsprofil, med regionalt forankret kunnskapsproduksjon, vil være godt tilpasset en empirisk fundert, kulturhistorisk forskningsstrategi. Dette legger grunnlag for studiet av mer overordnede prosesser i Europas forhistorie.

II. PRIORITERTE FORSKNINGSTEMA

Aktuelle kunnskapsfelt for utvikling er særlig tre områder:

***Den eldste delen av steinalderen*.**
Museet gjennomfører for tiden omfattende utgravninger av den eldste bosetningen i Øst-Norge. Både i kystområder og i innlandet foregå det undersøkelser. I nær framtid vil det dessuten initieres nye prosjekter knyttet til fornying av konsesjoner for vassdragsreguleringer. Systematisk datainnsamling fra denne perioden er nybrottsarbeid i regionen. Museet har flere forskere innen dette feltet. Institutt for arkeologi, konservering og historie har to forskere med høy kompetanse på den eldste bosetningen. Norge er et av de få områdene i verden der kystbosetning fra perioden kan studeres, og materialet har internasjonal interesse. Det ligger til rette for forskningssatsning på tilsvarende nivå som i "Struktur og Historie"-prosjektet på dette feltet. Det må i første omgang investeres i forprosjekt for å modellere forskningsprosjektet. KHM vil investere ett årsverk til dette formål i 2011. For å gå videre med prosjektet må det parallelt sikres forskningsledelse, enten via IAKH eller i samarbeid med et annet forskningsmiljø.

***Etablering av jordbrukssamfunn* (neolitisering).**
Museet har siden midten av 1990-tallet foretatt omfattende feltundersøkelser av bosetningsspor fra slutten av eldre steinalder og begynnelsen av yngre steinalder. Dette

materialet har gitt avgjørende ny kunnskap om disse periodene. Prosessene *fram mot* etablering av jordbrukssamfunn er hovedfokuset i "Struktur og Historie". To doktorgradsprosjekt og ett postdoktorprosjekt tar for seg denne problematikken. Det er særlig de eldste avsnittene av denne prosessen som er i fokus. Utviklingen i Øst-Norge er interessant i et internasjonalt perspektiv, da samfunnene i regionen forholder seg aktivt til jordbrukssamfunn og -økonomier, uten at jordbruket som økonomisk system etablerers i stor skala. Opparbeidelsen av et rikt kildemateriale fra denne prosessen kaster nytt lys over utviklingen i resten av Nord-Europa. Ved avslutning av "Struktur og Historie" i 2010 vil museet ha utviklet forholdsvis tung internasjonal kompetanse på dette feltet og lagt grunnlaget for økt internasjonalt samarbeid. Det er særlig de yngste avsnittene av neolitiseringsprosessen, samt en utvikling av tverrvitenskapelige perspektiver som peker seg ut som felt som skal forfølges videre. Målsetningen er å ha et internasjonalt prosjekt klart i løpet av 2011.

Framveksten av metallbrukende samfunn.
Dette problemkomplekset omfatter også oppkomsten av gårdssamfunn, etableringen av utpregede jordbruksøkonomier, langdistansekommunikasjon, permanente hierarkiske strukturer og en homogenisering av nordeuropeisk kultur. Metodeutvikling innen feltarkeologi har siden 1990-tallet gitt mye nytt og spennende kildemateriale for å belyse disse prosessene. Dette har langt på vei omformet hele forskningsfeltet og flyttet fokus fra metallbruk som et isolert fenomen til en mer helhetlig forståelse av utviklingen som et vannskille i norsk historie. Både KHM og IAKH har forskere med høy kompetanse innen dette feltet. Studiet av denne prosessen er et satsningsområde innen "Struktur og Historie". Det er etablert et forprosjekt på initiativ fra IAKH (*Lista-prosjektet*), der man tar sikte på å etablere virksomhet på master-, doktorgrads- og seniorforskernivå. Den aktuelle utgaven av forskningsfeltet ble konstituert på midten av 1990-tallet og det har så langt vært vanskelig å skaffe kvalifiserte søkere til doktorgradsprosjekter. I samarbeid med IAKH satses det derfor i første omgang på å bygge opp kompetansen på masternivå, for å sikre bred rekruttering til eventuelle doktorgradsstudier. I 2010 regnes det med at kompetansen på masternivå også vil være etablert. Dette legger grunnlag for mer ambisiøs forskningssatsning tidligst fra 2011.

Materialitet, representasjon og samfunn: Etnografiske studier av kulturell variasjon

I. KOMPARATIVE FORTRINN

Kulturhistorisk museum (KHM) ved Universitetet i Oslo har i dag vitenskaplig ansatte som har område- eller periodeansvar for museets arkeologiske og etnografiske samlinger. Pga. dette samlingsansvaret har forskningskompetanse mht. historiske perioder eller etnografiske regioner en særskilt vektlegging i museets bemanning og rekruttering. KHM har for tiden en fast vitenskaplig stab med regional etnografisk kompetanse og bred feltarbeidserfaring innenfor hhv. Afrika, Oseania med Australia, Sør-Asia og Øst-Asia, samt forskerrekrutter innen sosialantropologi med regional kompetanse innenfor Sør-Amerika og Australia. Museet ønsker gjennom sin faglige prioritering å utnytte det komparative potensialet knyttet til museets faste vitenskaplige stabs spisskompetanse innenfor de nevnte etnografiske regioner. Denne komparative ambisjonen lar seg ikke realisere gjennom en regional fokusering. Den

faglige prioritering ved Etnografisk seksjon tar derfor sikte på å etablere et forenende tematisk fokus som utnytter den nærhet til materialiseringer/konkretiseringer av kulturell mangfoldighet som den museale forankring innebærer.

Museets sosialantropologiske forskere utgjør ved siden av forskerne ved Sosialantropologisk institutt (SAI), ett av to sosialantropologiske fagmiljøer med forsknings-, formidlings- og undervisningsplikt ved UiO. Den faglige prioritering ved KHM tar derfor sikte på å utvikle en særskilt forsknings- og formidlingsstyrke på samfunnsmessige betydninger av materialisert viten som komplementerer SAIs forskningsmessige prioriteringer. Museets forskere har spisskompetanse innefor hver sin etnografiske region. For å utnytte det komparative potensialet og oppnå en forskningsmessig synergieffekt, må den faglige prioritering derfor være tematisk heller enn regional. Den faglige prioritering tar sikte på å utvikle en særskilt forskningsstyrke ved å gi forskerne et felles tematisk fokus *i deler av sin forskning* uten å omfatte den enkelte forskers totale forskningsinteresse, eller å representere seksjonens totale forskningsinnsats.

II. PRIORITERTE FORSKNINGSTEMA

Materialitet, representasjon og samfunn: Etnografiske studier av kulturell variasjon.
Museets faglige prioritering innen sosialantropologiske forskning tar utgangspunkt i den konkretisering av kulturell mangfoldighet som utgjør en hjørnestein i museal virksomhet og som innenfor sosialantropologien konvensjonelt betegnes som studiet av materiell kultur. Utgangspunktet for prioriteringen er imidlertid at det sosialantropologiske studiet av materiell kultur må baseres på produksjon av etnografi som forankrer konkrete kulturelle utrykk i de spesifikke erfarings-, kunnskaps- og sosialitetsformer som omgir dem.

Forståelsen av ’materiell kultur’ som et særskilt samfunnsmessig studieobjekt har dype røtter i etnografiens faghistorie. Begrepets opprinnelige innhold er tett forbundet med fremveksten av vestlige museale institusjoner og det 19. århundrets måter å ordne og begripe de manifestasjoner av kulturvariasjon som strømmet til Europa fra andre deler av verden. Studiet av materiell kultur ble i stor grad til et studium av ulike gjenstandsrepertoar som det hastet å redde for ettertiden gjennom innsamling, sortering og bevaring. Det ble i mye mindre grad studiet av materielle manifestasjoner av kunnskapsformer og samfunnsprosesser. Studiet utviklet følgelig også i liten grad en metodologi for å gjøre et materielt fokus til et utgangspunkt for forståelse av folks erfaringshorisonter og kulturelle vurderinger. Av slike årsaker var studiet av materiell kultur i det meste av det 20. århundret av de fleste antropologer regnet som et dårlig utgangspunkt for samfunnsforståelse. Ved inngangen til det 21. århundre har imidlertid studiet av materiell kultur gjenoppstått i en form som ser liten verdi i å isolere det materielle fra det sosiale. Tvert om innebærer den revitaliserte interessen for materiell kultur en perspektivutvikling som gjør det materielle interessant som virksomme ingredienser i samfunnslivet og som aktive uttrykk for kunnskapsformer, estetiske preferanser og maktforhold. Den faglige prioriteringen innebærer et fokus på prosesser hvorigjennom kultur materialiseres, både i lokale etnografiske kontekster og i kontekster der forestillinger om egenart konkretiseres gjennom kulturell representasjon. Norsk sosialantropologi som moderne samfunnsvitenskap vokste fram med en museal forankring i de etnografiske samlinger ved Universitetet i Oslo, men utviklet i stor grad sin teori og metode ved å løfte blikket fra samlingen og vende seg bort fra det materielle livs kulturelle konkretiseringer til fordel for abstraherte sosiale prosesser og kulturelle verdier. I den faglige prioritering av forskning på materialitet, representasjon og samfunn legges det derfor stor vekt på å etablere og utvikle faglige nettverk, nasjonalt og internasjonalt, som kan generere ny

perspektivutvikling som reetablerer materialitet i fagets teori- og metodebygging og gjør kulturell konkretisering til et viktig inntak til innsikt i samfunnsprosesser.

Materialisering av kultur

Den faglige prioritering hviler på den forutsetning at studiet av kulturell materialisering for å være et sosialantropologisk forskningsfelt, må ha som sin primære ambisjon å oppnå innsikt i folks atferd, ytringer og kulturelle verdier. Likeledes hviler den på antakelsen om at de muligheter feltarbeid gir til etnografisk kontekstualisering er hovedkilden til å oppnå slik innsikt. Endelig hviler det på en forståelse av at materialiserte kulturuttrykk omfatter mye mer enn et gjenstandsrepertoar og at gjenstander bare utgjør en av mange mulige uttrykksformer for kulturelle prioriteringer og relasjonelle verdier. Rutiniserte handlingsmønstre, seremonier, ritualer og performative presentasjoner utgjør alle materialiseringer av kultur i den forstand at de fremtrer i verden (om enn i kortere tid enn mange andre gjenstander) og har en form som kan beskrives og tillegges betydninger i sine omgivelser. Slike manifestasjoner skiller seg først og fremst fra materielle gjenstander ved at deres fremtreden i verden har svært begrenset levetid og er lite egnet som museumsgjenstander i konvensjonell forstand. Et moderne museum og bruk av ny informasjonsteknologi gir imidlertid helt nye muligheter til både å samle inn, ivareta og tilgjengeliggjøre kulturelle verdier og viten som materialiseres i former som ikke lar seg innlemme i gjenstandssamlinger, men som kan dokumenteres audiovisuelt. Studiet av materiell kultur basert på produksjon av etnografi innebærer en vektlegging også av slike kulturelle manifestasjoner. Etnografi forankrer nettopp kulturelle uttrykk i forhold til konkrete erfarings- og sosialitetsformer. Et fokus på etnografi er helt nødvendig for å kunne forstå kulturelle representasjoner i de sammenhenger som til enhver tid produserer dem.

Kulturelle representasjoner

Gitt den faglige prioriteringens institusjonelle forankring i museet, er det naturlig at prioriteringen omfatter både de kontekster hvor materialiserte uttrykk skapes og de kontekster disse eventuelt formidles i gjennom utstillinger. Mens nyere antropologisk forskning argumenterer for at kulturell kunnskap ikke ligger i løsrevne dokumenter eller objekter, men i ulike og foranderlige inkorporasjoner av erfaring, har etnografiske museer ofte samlet kulturelle opptegnelser i form av objekter allerede identifisert med ulike samfunn og livsformer. Samlingenes sammensetning reflekterer sin tids syn på en vitenskaplig måte å ordne og begripe materiell kulturvariasjon. Dette innebærer at ”typiske” gjenstander er blitt oppfattet å kunne representere ulike folk og deres kollektive erfaringer med verden. Konsekvensen har vært at betydelige domener av kunnskap og praksis ofte er blitt nokså tause i museal etnografisk representasjon. Likeledes har opptattheten av det typiske og eksemplariske gitt lite rom for å forstå og formidle de foranderlige og dynamiske aspektene ved kultur. Til dette kommer at de fleste etnografiske innsamlinger er gjennomført i historiske perioder med andre maktpolitiske relasjoner mellom europeiske og ikke-europeiske land og stater, og i perioder hvor publikums forståelse av hvilke typer samfunn etnografiske gjenstander representerer, var et annet enn det den er i dag. Moderne museumsantropologi må forholde seg aktivt til dette gjennom å problematisere hvordan samlinger er kommet i stand og hvordan museale framstillinger bygges opp og kommuniseres. Den faglige prioriteringen av forskning på materialitet, representasjon og samfunn ansees således å kunne bidra til å tilfredsstille et økende samfunnsmessig behov for innsikt i problematikk knyttet til det faktum at Norge, som de fleste vestlige land, i dag består av ulike levemåter og livssyn, og at forhold knyttet til identitet og kulturell representasjon mange steder i verden er blitt sterkt politiserte. Disse forholdene gjør det både ønskelig og nødvendig å reflektere over våre egne måter å forstå og representere ”de etnografiske andre” på. Den faglige prioriteringen har derfor som mål å utforske vestlige måter å presentere verden på gjennom innsamling, sortering, lagring

og utstilling av materielle representasjoner. Museets etnografiske samlinger gir gode forutsetninger for å se norsk mangfold og regional kulturell variasjon i sammenheng.

På samme måte som relasjonen til det ikke-europeiske har vært sentralt i utformingen av europeisk kultur, har det koloniale blikket, representert blant annet gjennom etnografisk innsamlings- og utstillingspraksis, vært viktig for mange ikke-europeiske nasjoners og gruppers selvforståelse. Globalisering og økt geografisk mobilitet har brakt denne relasjonen inn i en ny sammenheng. Den faglige prioritering av et fokus på materialitet, representasjon og samfunn innebærer også et fokus på mangfoldet av kulturelle manifestasjoner knyttet til et slikt samspill mellom representasjon og selvrepresentasjon i en verden preget av omfattende forflytninger av gjenstander, mennesker og ideer.

Konservering for fremtiden i et museum i endring

I. KOMPARATIVE FORTRINN

Konserveringsseksjonen ved KHM er landets største konserveringsenhet, med et personale på 20 personer, herav 2 vitenskapelige stillinger og 16 konservatorer. KHMs forskning innen konserveringsvitenskap omfatter materialer, teknologi og metode knyttet til både kunst- og kulturhistorisk gjenstandsmateriale. Denne typen forskning er kun knyttet til universitetsmuseene. Den kompetansen som Konserveringsseksjonen ved KHM er tilført ved oppstarten av alunprosjektet og den kompetansen som seksjonens forskere og konservatorer har forøvrig, vil danne basis for den fremtidige forskningen ved KHM i de prosjekter som planlegges. Konserveringsseksjonens kompetanse er ofte en naturlig del av tverrfaglige prosjekter. Det vil kontinuerlig være behov for utvikling av nye undersøkelses- og analysemetoder, med krav om også i norsk sammenheng å kunne matche den internasjonale forskning om konservering. KHM ønsker å bygge opp et laboratorium med fasiliteter som kan tjene konserveringsfagets utvikling og fungere som et norsk senter for konserverings- og museumsvitenskap. Dessuten er det en ambisjon at KHM skal øke sin kompetanse innen analysemetodikk, både for bruk i forskning innen konserveringsfaget og for i større grad å kunne samarbeide med forskere ved andre deler av KHM med analyser av gjenstandsmateriale.

KHM mener det er viktig at det drives forskning innenfor ulike felt som er av betydning for både aktiv og preventiv konservering og metodeutvikling. KHM ligger i dag på et høyt kvalitetsnivå på områder som konservering av arkeologisk tre og jern, polykrom skulptur og etnografisk organisk materiale. Innenfor disse områder foregår det en aktiv formidling av kunnskap via nasjonale og internasjonale nettverk og KHM ønsker å videreutvikle disse spesialfelt bl.a. ved bruk av databasert formidling.

II. PRIORITERTE FORSKNINGSTEMA

Alunprosjektet

KHM har ansvaret for landets viktigste arkeologiske funn, Osebergfunnet fra vikingtid (skipet og gjenstandene som ble funnet i skipet). De fleste av tregjenstandene herfra, med unntak av selve skipet (bl.a. tre sleder og vognen) ble kort tid etter utgravningen i 1904 konservert med alunsaltoppløsning. Metoden har vist seg å være for dårlig over tid, og gjenstandene er nå

truet og kan gå i oppløsning. Derfor har KHM etablert det såkalte ”alunprosjektet” som skal komme nærmere en løsning på denne vanskelige bevaringsproblematikken og utvikle en passende konserveringsmetode.

Det finnes i dag ikke en behandling som kan sikre dette unike materialet mot ytterligere nedbryting. En konserveringsmetode som tidligere er utviklet bl.a. i Danmark på denne typen materiale, kan ikke brukes på det norske materialet, da bevaringstilstanden på grunn av materialkompleksitet er langt mer utfordrende.

Forskningen omkring alunkonservert tre startet opp for alvor i 2007 ved ansettelsen av en førsteamanuensis i eksperimentell kjemi. I 2008 vil Konserveringsseksjonen arbeide aktivt med konsolidering av alunforskningsprosjektet således at mål, tidsrammer og ansvarsforhold avklares. UiOs tildeling i 2008 av en ny stipendiatstilling knyttet til konserveringsforskning og med fokus på det alunkonserverte materialet, vil representere en ytterligere styrking av prosjektet.

Alunprosjektet er knyttet opp mot fagfelt hvor bl.a. kjemikere og materialforskere fra Kjemisk institutt ved UiO og SINTEF deltar. Dessuten er det knyttet kontakter til konserveringsforskningsmiljøer ved Nationalmuseet i Danmark, og Riksantikvareämbetet i Sverige foruten Institute, ARC-Nucléart, Grenoble i Frankrike og Frauenhofer Institut Holzforschung i Tyskland, med kompetanse innen analysemetoder, tre, metaller og polymere materialer. Prosjektet er en aktiv del av den europeiske COST action gruppen IE 0601 “Wood Science for Conservation of Cultural Heritage (WoodCultHer)” og ICOM-CC gruppen WOAM (Wet Organic Archaeological Materials).

Nedbrytingen av det alunkonserverte materialet fra Osebergfunnet er relatert til de klimatiske påvirkninger som har belastet dette materialet gjennom årene. Vikingskipshuset har pr. i dag ikke det ideelle oppbevaringsklima for dette sårbare materialet, og derfor er det av stor viktighet at museet får et nøye kjennskap til og kartlegger de klimatiske forhold som har skadelig virkning på gjenstandene. Dette er viktig informasjon i forbindelse med eventuell fremtidig flytting av vikingskipene til et nytt museum i Bjørvika og vil også få effekt for den preventive konserveringssatsingen.

Andre utviklingsprosjekter

Preventiv konservering
I de senere år er det investert store summer i forbedring av bevaringsforholdene for samlingene ved Kulturhistorisk museum, først og fremst gjennom REVITA-prosjektet. For bedre å kunne utnytte mulighetene dette gir for videre kunnskaps- og kompetanseoppbygging, bl.a. innen feltet preventiv konservering, ønsker KHM å arbeide videre med en del av de oppgaver som museets personale har bygget opp kunnskap om. Dette er samtidig områder som har stor interesse for andre museer som arbeider med tilsvarende problematikk, men som ikke selv har mulighet for å drive forskning og kompetanseutvikling rundt disse tema.

Preventiv konservering har i mange år spilt en viktig rolle innen *museum management,* da nye krav til museenes oppbevarings- og utstillingsforhold fordrer en større bevissthet om hvilke kulturverdier som forfaller ved feil eller mangelfulle oppbevaringsforhold.
Ved å satse på preventiv konservering vil KHM opparbeide etterspurt kompetanse på landsplan i forbindelse med etablering av store fellesmagasiner for andre museer. På grunn av

den store veksten i personale i Konserveringsseksjonen, har KHM nå ressurser til å utvikle rutiner og fokusere på spesialisert kompetanse innen konserveringsfaget.

Det er etablert en gruppe som skal arbeide med preventiv konservering ved KHM, for å systematisere kompetansen hos personalet. Dette vil effektivisere KHMs innsats for preventive konserveringstiltak, både sett i relasjon til eksisterende oppgaver i Historisk museum og Vikingskipshuset, men også til etablering av nytt magasin på Økern og planlegging av nytt museum i Bjørvika. Ringvirkninger av denne satsingen, kan dessuten bidra til at hele KHM bringer seg i front på dette feltet i Norge.

Som en del av økt fokus på sikring og bevaring av samlingene ved KHM er en i ferd med å innføre en del nye sikrings- og bevaringsmetoder, som må følges opp videre med forskning og oppfølgende undersøkelser. En del aktuelle prosjekter er:

- *Insektbekjempelse ved varmebehandling*
  Varmebehandlingsutstyr er anskaffet til nye magasiner på Økern spesielt med henblikk på å erstatte/supplere frysing som en behandlingsmetode. Denne typen utstyr er nytt i Norge, og dermed har KHM også på dette feltet god mulighet for å bygge opp kompetanse som landets museer ellers savner.

- *Pesticidanalyser på etnografisk materiale*
  Ulike pesticider har vært benyttet som forebyggende tiltak mot insektangrep eller som insektbekjempelse på organisk materiale. Vi vet at bruk av DDT og andre insektgifter, som i dag er forbudt, har vært vanlig brukt ved norske museer, særlig i etterkrigstiden og fram mot midten av 1980-tallet og ønsker derfor en nærmere undersøkelse av omfang og konsekvenser for håndtering.

- *Inert luft*
  Denne teknologien skal brukes ved innredningen av Økernmagasinet som et alternativ til sprinkling eller andre brannforebyggende tiltak. Det er første gang at et system av denne typen installeres i et museumsmagasin i Norge. Dette gir KHM en unik mulighet til å undersøke eventuelle langtidseffekter på gjenstandsmaterialer og miljø. Forskning på dette bør starte ved KHM.

4. KOMMENTARER

Samlingene og forvaltnings- og formidlingsoppgavene som tilligger museet legger tunge føringer på valg av faglige prioriteter, men også på hvilke utslag som kan tillates med hensyn til faglig virksomhet som ikke defineres som faglige prioriteter. En forsvarlig og hensiktsmessig forvaltning av museets mange unike samlinger krever høy faglig kompetanse, men samtidig vil det i noen tilfeller bety at viktige forvaltningsområder ikke nødvendigvis er en del av prioritert og faglig spissing. For museet er det likevel viktig at forskere som arbeider innenfor slike felter også sikres rimelige muligheter til forskningsarbeidet, samt infrastruktur og støtte til utvikling av prosjekter som kan generere ekstern finansiering.

25. februar 2008
Egil Mikkelsen

The Museum of Cultural History – a short presentation

Collections
The Museum of Cultural History, University of Oslo, is one of Norway's largest cultural history museums, with a total of approx. 1.6 million objects. It holds the country's largest prehistoric and medieval archaeological collections, including the viking ships at Bygdøy, a substantial collection of medieval church objects, a collection of antiquities from the Mediterranean, and a rune archive. The museum also has a comprehensive ethnographic collection that includes objects from every continent, as well as Norway's largest collection of coins.

Number of visitors
The Museum of Cultural History consists of two exhibition buildings. The Viking Ship Museum is Norway's most visited museum with around 430 000 visitors a year. The Historical Museum has around 70 000 visitors.

Exhibitions and public activities
The Museum of Cultural History accomplishes a comprehensive program of exhibition production, and has a number of various activities for the general public, such as Sunday events, concerts, lectures and different types of presentations for students and children/young people, including about 650 guided tours for school classes every year. In addition to the permanent exhibitions, eight to ten temporary exhibitions are presented each year.

Cultural Heritage Act
The Cultural Heritage Act gives the museum the administrative authority for pre-Reformation objects (prior to 1537) and all finds of coins from earlier than 1650, in the ten counties of south-eastern Norway. In collaboration with the Directorate for Cultural Heritage, archaeological excavations are carried out in the same ten counties on behalf of the county and municipal authorities and private entrepreneurs.

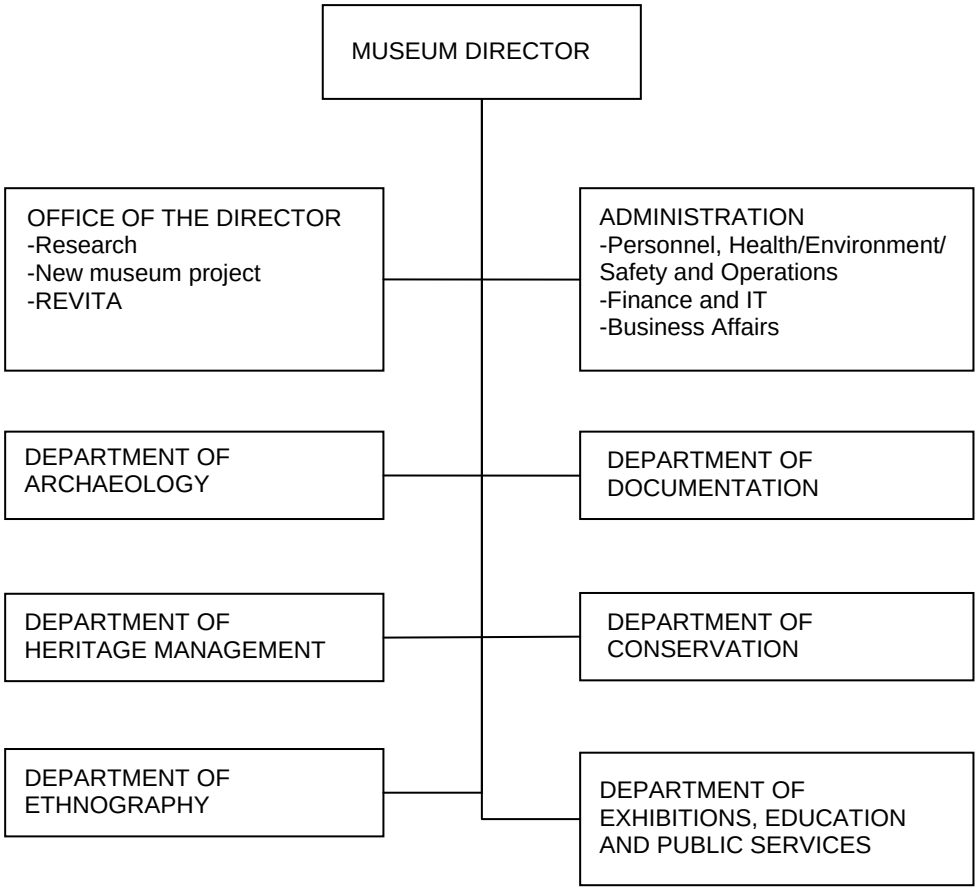
Research
In addition to the two main disciplines of archaeology and social anthropology, the museum employs specialists in the areas of numismatics, runology, medieval art history, conservation science and chemistry. In these fields the museum has some of Norway's foremost expertise at its disposition. The museum's status as a university museum implies that greater resources are devoted to research than at most other museums of cultural history. The scientific staff is required to participate in teaching and information activities.

Preservation and documentation
The museum is also responsible for carrying out more traditional museum tasks such as collection, documentation and preservation. Through a major project, REVITA, a review and revision of the museum's collections is being undertaken. The project has been launched in connection with the planned move of the museum to a new building in Bjørvika, Oslo, in 2015.

Organisation and finances

The Museum of Cultural History is both a museum and a university department, with the same status as the faculties of the University of Oslo. There are currently about 110 permanent staff members at the museum, as well as a large, but varying, number of temporary staff. The board has the overall responsibility for the museum. The Museum Director is the museum's professional and administrative leader, and is responsible for the daily management of the museum along with the heads of the museum's seven departments. The museum's organisation otherwise is regulated by the joint "Regulations for the Natural History Museum (NHM) and The Museum of Cultural History (KHM)", which was passed by the university's board in October 2007. The museum's total budget is NOK 150 million, of which external financed projects amount to NOK 50 million.

Organisation chart

Academic staff
The Museum of Cultural History has currently 37 scientific staff members, including museum lecturers and staff working with applied research in connection with external financed archaeological excavations. The museum staff also includes 8 Research Fellows.

Buildings
The activities of the Museum of Cultural History are currently localised in four main buildings in Oslo city centre (the Historical Museum at Frederiksgate 2, the laboratories and offices at Frederiksgate 3 and St. Olavsgate 29, and the Viking Ship Museum on the Bygdøy peninsula). The museum also has several external storages as well as rented facilities for the institution's larger and longer-lasting projects. A substantial portion of the museum's collections are being moved to large, modern storages at Økern in Oslo in 2008. The museum's director and administrative staff are located at St. Olavsgate 29.

Oslo, February 25, 2008

KULTURHISTORISK MUSEUM: OVERSIKT OVER FORSKNINGSPROSJEKTENES INTERAKSJON

		Estetiske tradisjonsbærere og kollektiv identitet	*Hus og hjem i middelalderen*	*Boplass, senterdannelser og organisering av landskape*	*Globalisering av materiell kultur: penger og mynt i pre*	*Religiøs kompleksitet og sosial identitet*	*Viken connected*	*Prosjekt Nytt Osebergskip*	*Mellom Roma og Ultima Thule*	*Norsk tradisjon – Europeisk import*	*Teknologisk kartlegging av polykrom treskulptur fra p*	*Klimaendringer og kulturminner*	*Seterbruk og marginalgårder*	*Jernvinna*	*Fangst og fangstfolk*	*Den eldste delen av steinalderen .*	*Etablering av jordbrukssamfunn* (neolitisering).	*Framveksten av metallbrukende samfunn.*	*Materialitet, representasjon og samfunn: Etnografiske*			*Alunprosjektet*	*Preventiv konservering*
Norge og Europa - identitet og sosial stratifisering	***Estetiske tradisjonsbærere og kollektiv identitet***	■					■		■	■													
	Hus og hjem i middelalderen		■																				
	Boplass, senterdannelser og organisering av landskapet			■			■																
	Globalisering av materiell kultur: penger og mynt i preindustrielle samfunn				■		■																
	Religiøs kompleksitet og sosial identitet					■	■																
Norge og Europa - materielle vitnesbyrd om kontakt sett fra periferien	***Viken connected***	■		■	■	■	■	■	■	■	■			■									
	Prosjekt Nytt Osebergskip						■	■			■												
	Mellom Roma og Ultima Thule	■					■		■		■												
	Norsk tradisjon – Europeisk import	■					■			■	■												
	Teknologisk kartlegging av polykrom treskulptur fra perioden 1100-1350 i Norge						■				■												
Utmark - Ressursutnyttelse og territoriell kontroll	***Klimaendringer og kulturminner***											■											
	Seterbruk og marginalgårder												■										
	Jernvinna						■							■									
	Fangst og fangstfolk														■								
Steinalderen i støpeskjeen - historiske prosesser i historieløse samfunn	***Den eldste delen av steinalderen***															■							
	Etablering av jordbrukssamfunn (neolitisering).																■						
	Framveksten av metallbrukende samfunn.																	■					
Materialitet, representasjon og samfunn: Etnografiske studier av kulturell variasjon	***Materialitet, representasjon og samfunn: Etnografiske studier av kulturell variasjon***																		■				
																				■			
																					■		
Konservering for fremtiden i et museum i endring	***Alunprosjektet***																					■	
	Preventiv konservering																						■